

Dr Marcin Dębicki
Uniwersytet Wrocławski, Polska

Komunikat z konferencji naukowej „Sąsiedztwa III RP – Słowacja”

W dniach 1–2 grudnia 2016 roku w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego miała miejsce konferencja naukowa pt. „Sąsiedztwa III RP – Słowacja”. Jej organizatorami byli: Zakład Socjologii Pogranicza Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Sekcja Socjologii Etniczności Polskiego Towarzystwa Socjologicznego i Wrocławski Oddział PTS. Za merytoryczną i organizacyjną stronę konferencji odpowiadali: dr hab. Julita Makaro, dr Marcin Dębicki i dr Kamilla Dolińska (sekretarz konferencji) – wszyscy z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego. Konferencja stanowiła piątą odsłonę cyklu poświęconego polskim sąsiedztwom; dotychczas odbyły się spotkania dotyczące Litwy (2011 rok), Czech (2012), Ukrainy (2014) i Rosji (2015), a pokłosiem każdego z nich był recenzowany zbiór artykułów¹.

Istotą konferencji było zebranie w jednym miejscu i czasie przedstawicieli różnych dyscyplin społecznych i humanistycznych – specjalistów zajmujących się współczesnym, tj. po 1989 roku, sąsiedztwem polsko-słowackim w jego wymiarze społecznym. Ambicją organizatorów było stworzenie płaszczyzny do wymiany refleksji w ramach prezentowanych referatów, a także do niespiesznej i pogłębionej dyskusji.

Pierwsza sesja była pomyślana² jako wprowadzająca w ducha dwustronnych związków, choć z różnym rozłożeniem akcentów. Obrady otworzył dyrektor Instytutu Socjologii UW, prof. Zbigniew Kurcz, który w wystąpieniu pt. *Sąsiedztwo polsko-słowackie – kilka uwag wstępnych* nakreślił ogólny obraz owych kontaktów, nawiązując jednocześnie do niektórych wątków czysto słowackich. Następnie dr Łukasz Lewkowicz z Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie zaprezentował referat pt. *Polsko-słowackie stosunki polityczne w latach 1993–2016. Pró-*

¹ Tomy, pod redakcją Marcina Dębickiego i Julity Makaro, ukazywały się mniej więcej rok po konferencji nakładem wrocławskiego wydawnictwa Gajt (więcej informacji na temat tych zbiorów można znaleźć na stronie internetowej Wydawnictwa Gajt: <http://www.gajt.com.pl>).

² Celem odtworzenia koncepcyjnej spójności poszczególnych sesji ich zawartość prezentuję w oderwaniu od drobnych zmian, jakie zaszły w programie obrad.

ba bilansu. Prelegent nakreślił w nim genezę współpracy (historię owych kontaktów), a także jej bieżące wymiary: polityczny (przeгляд wizyt, umów, dokumentów itp.), społeczny (m.in. polsko-słowacka działalność kulturalna, aktywność organizacji mniejszości narodowych oraz polsko-słowackich towarzystw i klubów zrzeszających miłośników sąsiedniego państwa) i współpracy transgranicznej (działalność euroregionów, europejskich ugrupowań współpracy terytorialnej i samorządów, a także aktywność handlowa ludności). Jako trzeci przewidziany był referat dr. Marcina Dębickiego z Uniwersytetu Wrocławskiego pt. *Historyczne uwarunkowania współczesnej słowackości – perspektywa polska*. Autor skoncentrował się na przedstawieniu sposobu, w jaki Polacy postrzegają swych sąsiadów z drugiej strony Tatr, z uwzględnieniem przyczyn ubóstwa tego obrazu, i na wybranych, nieco konkretniejszych elementach tytułowej słowackości, osadzając przedstawione charakterystyki w zdarzeniach i procesach z przeszłości.

Spoiłem drugiej sesji były przejawy aktywności polsko-słowackich, ze szczególnym uwzględnieniem wątku edukacyjnego. Rozpoczęła się ona od prezentacji referatu dr. Michała Lubicz Miszewskiego z Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych we Wrocławiu, mgr Justyny Borowskiej (Gimnazjum im. Mikołaja Kopernika w Kątach Wrocławskich) i dr. Wojciecha Dolińskiego (Uniwersytet Wrocławski) pt. *Projekt „Słowianie Zachodni wczoraj, dziś i jutro...” – jako przykład polsko-słowackiej współpracy edukacyjnej*. Autorzy zaprezentowali genezę kooperacji dwóch szkół – z Kątów Wrocławskich i słowackiego Martina – manifestującej się przede wszystkim licznymi wymianami uczniów i grona pedagogicznego, a także płynące stąd doświadczenia, wykazując, że sąsiedztwo to także inicjatywy oddolne, realizowane przez podmioty zlokalizowane z dala od siebie, a nawet od wspólnej granicy. Wątek edukacyjny obecny był także w referacie dr. Karoliny Cynk z Uniwersytetu Rzeszowskiego pt. *Podobieństwa i różnice w sposobie postrzegania problemów środowiskowych przez polskich i słowackich studentów*. Wyniki badań autorki pokazały, że w kwestiach globalnych, takich jak ochrona czy użytkowanie środowiska, różnice pomiędzy interesującymi nas nacjami, a szczególnie ich młodszymi przedstawicielami, są w gruncie rzeczy niewielkie. Następnie dr. Agata Nijander-Dudzińska, reprezentująca Akademię Ignatianum w Krakowie, przedstawiła referat: *Współpraca samorządów Polski południowo-wschodniej z partnerami słowackimi. Raport z badań*. Wystąpienie to unaocznilo wyzwania sto-

jące przed podmiotami podejmującymi taką kooperację, uwarunkowania, a także bariery takiej współpracy. Tę część obrad zamykała prezentacja pt. *Emigracja zarobkowa Polaków na Słowację po 1 maja 2004 roku*, autorstwa wspomnianego już Michała Lubicz Miszewskiego. Dzięki zaprezentowanemu materiałowi uzyskaliśmy wgląd w tytułową aktywność zogniskowaną na kierunku raczej z nią niekojarzonym, jednocześnie poszerzając naszą wiedzę na temat Polaków żyjących na Słowacji.

Kolejna odsłona konferencji koncentrowała się na wzajemnym postrzeganiu interesujących nas narodów (przede wszystkim obrazu Słowaków i Słowacji nad Wisłą), aczkolwiek w różnych obszarach życia społecznego. Dr hab. Adam Bobryk, reprezentujący Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, wygłosił referat pt. *Słowacy w ocenie polskiej opinii publicznej i perspektywie stereotypów*. Osią wystąpienia można uczynić myśl, że sąsiedztwo to nie wykształciło zbioru klisz, za pomocą których Polacy wyrażaliby swe opinie o sąsiadach z południowej strony Tatr. Ubóstwo tego typu wiedzy ujawniło się także w kolejnych dwóch wystąpieniach – medioznawców z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Dr Miłosz Babecki, w referacie pt. *Společnościowy światobraz Słowacji w serwisie Instagram*, problem ten uchwycił z perspektywy tzw. nowych mediów, w których – tak jak i w innych sferach życia społecznego – obraz Słowacji jest niezwykle skromny, wzbogacony o elementy typowe dla komunikacji wirtualnej. Można zaryzykować stwierdzenie, że w konstatacji tej dostrzegalne są dalekie konsekwencje faktu nikłej obecności Słowacji w polskiej przestrzeni publicystycznej, na przykład na łamach jednego z najbardziej poczytnych dzienników opinii w Polsce lat 90. XX wieku, o czym mówiła dr Renata Rozbicka w referacie: *Obraz Słowacji w polskiej prasie na przykładzie „Gazety Wyborczej”*. Perspektywę słowacką oferował natomiast referat Alicji Leix z Brna oraz Magdy Petrjánošovej ze Słowackiej Akademii Nauk w Bratysławie, pt. *Słowacy o Polakach – prywatnie. Wstępny raport z badań*. Okazuje się, że również „w drugą stronę” zaznacza się mechanizm, który daje się sprowadzić do zasadniczej nieobecności Polaków w wyobrażeniach i doświadczeniach Słowaków. Nieco inaczej rzecz się ma z tymi osobami, które polską granicę przekroczyły w celach handlowych, przy czym ów specyficzny charakter wizyty z reguły nie pozostawał obojętny na typ wrażeń i zapamiętanych obrazów.

Drugi dzień obrad rozpoczął się od sesji, której trzy uczestniczki – wszystkie reprezentowały Uniwersytet Warszawski – zaprezentowały rzeczywistość pienińsko-spiskiego fragmentu wspólnego pogranicza. I tak, dr Grażyna Wójcik uczyniła to „z perspektywy Dunajca”, prezentując referat *Wpływ żeglugi flisackiej na relacje transgraniczne na pograniczu polsko-słowackim*. Realiami z obu brzegów tej granicznej rzeki zajęła się także dr Justyna Pokojska w wystąpieniu: *Na przekór granicy, czyli życie społeczne na pograniczu polsko-słowackim*, którego istotą była etnograficzna prezentacja współistnienia mieszkańców dwóch niewielkich granicznych osad: Sromowców Niżnych i Czerwonego Klasztoru. Bogaty materiał empiryczny zebrała także dr Ludwika Włodek, która zajęła się *Konfliktem polsko-słowackim w pamięci mieszkańców Spisza*. To najbardziej „historyczny” spośród referatów prezentowanych w tej części, dzięki czemu na konferencji pojawił się także wątek nieco obciążający – choć raczej tylko lokalnie – dwustronne relacje.

Ostatnia sesja (V), w ramach której ostatecznie zaprezentowano jedynie dwa referaty, również dotyczyła pogranicza, jednak w ujęciu nie tak mocno skondensowanym przestrzennie. Dr hab. Dariusz Wojakowski z Uniwersytetu Rzeszowskiego pokazał *Słowację w narracjach przedstawicieli elit lokalnych na pograniczu*, dzięki czemu można było zapoznać się z uwarunkowaniami kontaktów polsko-słowackich z perspektywy trzech ośrodków: Sanoka, Gorlic i Nowego Targu. Reprezentujący tę samą uczelnię dr Piotr Długosz, w referacie *Życie codzienne na pograniczach w świetle badań młodzieży z pogranicza polsko-słowackiego i ukraińsko-słowackiego*, dokonał porównania opinii prezentowanych przez młode pokolenie mieszkańców polskiego Podkarpacia i ukraińskiego Zakarpacia jako regionów sąsiadujących ze Słowacją.

Wzorem poprzednich spotkań z cyklu „Sąsiedztwa III RP”, uzupełnieniem obrad była część kulturalna – zwiedzanie wybranych obiektów Muzeum Uniwersytetu Wrocławskiego (w tym słynną Aulę Leopoldina), a także rozmowy prowadzone przy nieformalnej kolacji.

Podsumowując: w ramach konferencji zaprezentowano 16 referatów autorstwa badaczy z 10 uczelni. Choć w programie znalazły się wystąpienia dotyczące bardzo różnych sfer życia, to jednak wątkiem wspólnym dla wielu z nich była (wzajemna) nieznajomość – i to pomimo bezpośredniego sąsiedztwa i podobieństwa językowego. Intensywność rozmów prowadzonych na kanwie wystąpień pokazała jednak, że wątków polsko-słowackich nie brakuje. Pozwala to nam, organizatorom,

żyć nadzieję, że zrealizowane przedsięwzięcie naukowe osiągnęło swój cel, którym było pogłębienie wiedzy na temat interesującego nas sąsiedztwa. Dodajmy, że z większością refleksji będzie można zapoznać się w formie drukowanej – w tomie *Sąsiedztwa III RP – Słowacja. Zagadnienia społeczne*, którego wydanie planowane jest na końcówkę 2017 roku. A kilka miesięcy później planujemy kolejną odsłonę zainicjowanego przez nas cyklu – konferencję poświęconą sąsiedztwu polsko-białoruskiemu.